

Minulst'a súčasnost' Vértesszőlősa

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

Obsah

Prírodné prostredie obce Vértesszőlős (László Musicz)	3
Od pračloveka Šamu až po úsvit novej doby – pravek (Dr. Viola Dobosi)	5
Od pračloveka Šamu až po úsvit novej doby – bronzová doba, doba Rimanov a Arpádovcov (Gabriella A. Pál - Kisné Julianna Cseh)	7
Esterházyovci (Imre Szűcs)	9
Zachovávanie tradícií, slovenská kultúra (Mária Szabó)	10
Stručná história kaplnky (Norbert Zachara)	1
Stručná história kostola (Norbert Zachara)	12
O škole (Mária Szabó)	14
Kamenný most s dvomi mostnými otvormi nad riekou Által-ér	15
História námestia Štátnej vlajky (Mária Szabó)	16
Pamätník hrdinov (Mária Szabó)	17
Vértesszőlős v dnešných dňoch (Dr. Sándor Nagy a Csaba Nagy)	18
Úrady a informácie (Zsuzsanna Zoltánfi)	20
Impressum (Zsuzsanna Zoltánfi)	22

Prírodné prostredie obce Vértesszőlős

„Najvzácnejšie vtáky pohoria Gerece, akými sú orliak morský, sokol rároh, hadiar krátkoprstý, či haja tmavá síce hniezdia mimo katastra Vértesszölősa, avšak pravidelne je ich vidieť vo vzdušnom priestore nad obcou pri získavaní potravy.“

Vértesszőlős leží na hranici dvoch fyzickogeografických regiónov a zároveň dvoch krajov s rozdielnou flórou: pri stretnutí Zadunajského stredohoria a Malej nížiny. Kým najnižší bod jeho katastra na rovine rieky Által-ér ledva dosiahne 130 m nadmorskú výšku, jeho východný okraj vystúpi na kraj 554 m vysokého vrchu Öreg-Kovács (Starý Kováč), ktorý je druhý najvyšší vrch pohoria Gerece. Horské pásmo vytvorené z dachsteinského vápenca, tvoriace túto časť pohoria Gerece tu strmo klesá západným smerom, na alúvium rieky Által-ér. Pri tvarovaní povrchu terénu v okolí Vértesszölősa mali zvýšený význam rôzne formy vôd. Pred 7 miliónmi rokov tento kraj ešte formovalo Horné Panónske more, a po jeho stiahnutí sa v období pliocénu tu objavili pramene. Vtedy sa pri prameňoch vytvorili prvé vápencové okružliaky, ktoré na území obce aj v dnešných dňoch vidieť na mnohých miestach. Tieto žriedla v období pleistocénu (pred viac desaťtisíc rokmi) sa premiestnili do oblasti dnešnej Taty, kde vyvierajú na povrch najvýdatnejšie krasové pramene v našej krajine. V rozširujúcom sa údolí rieky Által-ér sa v vytvorili rôzne staré štrkové terasy. Tento rozmanitý kraj, formovaný najprv morskou vodou, a potom vlačnými prameňmi a riekami, vždy poskyto domov bohatej faune. O tom svedčia už hlavne otlaky listov rastlín a fragmenty kostí pochádzajúce z obdobia pleistocénu, ktoré sa našli vo veľkom množstve v jaskyni Selim pri Tatabányi a v baniach a jaskyniach Kalvárie v Tate, resp. aj počas vykopávok vo Vértesszölősi. Nie je náhoda, že tu bol nájdený jeden z najstarších ľudských nálezov v Európe.

Priaznivé a striedne okolnosti prostredia spôsobujú, že aj v dnešnej dobe tu existuje bohatá fauna a flóra. Horské oblasti Vértesszölősa (hory Starý Kováč a Hajagos) z pohľadu počtu druhov živočíchov a rastlín sú azda najbohatším územím Západnej Gerece.

Nižšie položené územia Vértesszölősa z fytogeografického hľadiska patria do Panónskej flórovej oblasti, Nižinného flórového kraja a flórového okresu Malej nížiny, kým jeho horské územia do flórovej oblasti Zadunajského stredohoria a flórového okresu pohoria Piliško-Budínskeho. Prírodný vegetačný kryt na rovine rieky Által-ér tvorili hlavne lužné parkové lesy pozostávajúce hlavne z jaseňa úzkolistého panónskeho a duba letného, močiare, jelšové močiarové lesy, prípadne slatinné lesy. Vo vyššie položených oblastiach mohli byť cerovo-dubové lesy. Lesy tiahnuce na úpätiach kopcov a rovinatých plochách človek vyrúbал pravdepodobne už do obdobia stredoveku. Napriek tomu v chotári Vértesszölősa sa do dnešných dní zachovala veľká časť pôvodnej prírodnej flóry. V roku 1977

boli vyznačené hranice Chránenej krajiny oblasti pohoria Gerece na 8670 ha ploche, z ktorej takmer 700 ha spadá do katastra obce Vértesszőlős. Na týchto územiach najcennejšími spoločenstvami sú hrabovo-dubové a cerovo-dubové lesy a subpanónske stepi a skalné lúky, ktorých existencia bolo dôležitým hľadiskom pri vytyčovaní územia ochrany voľne žijúceho vtáctva a zachovania prírody sústavy Natura 2000 Gerece, a takisto pri vytyčovaní prírodného parku Naturpark Gerece. V týchto lokalitách sa vyskytuje viac, než 10 chránených druhov rastlín: vstavač purpurový, kamzičník podlhovastolistý, pupkovec nezábudkovitý, jaseň biely, prílbica žltá, kríčník jarný, hlaváčik jarný, chochlačka prostredná, nevädza sadlerova, ília zlatohlavá, iskerník ilýrsky.

Najvzácnejšie vtáky pohoria Gerece, akými sú orliak morský, sokol rároh, hadiar krátkoprstý, či haja tmavá síce hniezdia mimo katastra Vértesszőlősa, avšak pravidelne je ich vidieť vo vzdušnom priestore nad obcou pri získavaní potravy. Včelárík zlatý vyskytujúci sa v okolí poľných ciest a pieskovísk patrí tiež medzi osobitne chránené vtáky. Bučiak trstový hniezdiaci v trstinovom poraste v okolí rieky Által-ér a na jazere Kacsás, je tiež osobitne chránený, ale v minulých rokoch si tu vytvorili významné miesto na prezimovanie aj kormorány (prezimuje tu viac stoviek jedincov) patriace medzi globálne ohrozené vtáky. Údolie rieky Által-ér je medzinárodne zaznamenávaný koridor jesennej a jarnej migrácie vtákov, veď s dotknutím Starého jazera v Tate sa tu pravidelne sťahujú desiatice divých husí, divých kačiek, kormoránov, volavkovitých vtákov a čajok smerom na Zámolýskú panvu, Benátske jazero, Neziderské jazero a údolie Sárviz, a potom ďalej na mokrade pri Gemenci a spodnej časti Dunaja. Územie ochrany voľne žijúceho vtáctva vyznačené na starom Tatskom jazere na takmer 900 hektároch nie náhodou prechádza aj na 260 hektárovú plochu nachádzajúcu sa v chatári Vértesszőlősa.

Sú veľmi bohaté aj komunity netopierov žijúce v okolí Vértesszőlősa, v čom zahŕňajú dôležitú úlohu aj pohorie Gerece, územia na úpätí kopcov, rozmanité biotopy údolia rieky Által-ér, rôzne jaskyne, odtoky vôd a kamenné kabínky. V oblasti Vértesszőlősa je možné pozorovať s menšou či väčšou pravidelnosťou výskyt 10 druhov netopierov, medzi ktorými sú aj také vzácne druhy so zvýšenou ochranou, akými sú netopier brvitý, netopier Bechsteinov alebo uchaňa čierna. V katastri obce spadajúcej do oblasti pohoria Gerece sa nachádza 10 menších či väčších jaskýň. Spomedzi nich je najväčšia 123 m dlhá a 62 hlboká jaskyňa László Vertesa. Takisto patria medzi väčšie jaskyne 68 m dlhá Zlatá

diera a 60 m dlhá jaskyňa Snehulienka. Tie pravidelne poskytnú domov pre prezimujúce sa menšie kolónie netopierov.

Osobitne chránenými cicavcami Vértesszőlősskeho úseku rieky Által-ér sú vďaka a bobor. Charakteristické stopy ich potulujúcich sa jedincov je vidieť hlavne v zimnom období.

Niekdajšiu hojnosť rýb v rieke Által-ér dokumentujú výskumy zo 60-ich a 70-ich rokov minulého storočia, počas ktorých sa tu vtedy ešte vyskytlo mnoho chránených rýb, medzi ktorými boli jalec maloústny, nosál šťahavý, belička európska, slíz severný, čík európsky, plž severný, jalec pásavý, mrena obyčajná či jeseter malý. Na začiatok nového tisícročia veľká časť týchto rýb sa vytratila z tohto úseku rieky Által-ér. Dno Starého tatského jazera a koryto rieky Által-ér v rámci rehabilitačného programu bolo vybagrované, a tak z roka na rok čistejšej vode rieky Által-ér sa môžu znovu vytvoriť tiché úseky, bohato prepletené vodnými rastlinami, ktoré sú ozajstnými kolískami rýb, v ktorých podľa našich očakávaní sa môžu usadiť mnohé chránené druhy rýb: ovsenka striebřistá, lopatka dúhová, hrúz škvŕnitý a býčko rúrkonosý. Popri nich sú samozrejme vo veľkých množstvách prítomné aj obľúbené ryby rybarov.

Populácie obojživelníkov a plazov rieky Által-ér sú tiež veľmi rozmanité. Do začiatku nového tisícročia tu, na jazere Kiskacsás existovala snáď najväčšia populácia korytnačky močiarnej spomedzi všetkých žúp krajiny s viac desiatkami pekných jedincov, ktoré si svoje miesta kladenia vajčiek vytvorili na piesočnatých brehoch potoka. V údolí rieky okrem mnohých druhov žiab sú prítomné v hojnom počte aj užovky obojkové a užovky frkané. Okrajové vrchy pohoria Gerece tiež poskytujú domov rôznym charakteristickým druhom plazov: žije tu jašterica krátkohlavá, jašterica zelená, slepúch lámavý, ako aj obrovská, až 2 metre dlhá užovka stromová.

V okolí Vértesszőlősa sa vyskytujú početné populácie bezstavovcov, veď napr. na rozmanitých biotopoch nájdeme rozličné druhy denných a nočných motýľov, vážok a chrobákov.

Aj dnešná bohatosť fauny a flóry Vértesszőlősa naznačuje, že stretnutia regiónov spôsobujú rozmanité prírodné danosti a flóra a fauna tohto územia nebola tak mnohotvárná len v období pleistocénu, ale aj v dnešnej dobe. Ich zachovanie nie je len úlohou Riaditeľstva národného parku Dunaj-Ipeľ a rôzne organizácie pre ochranu prírody, ale aj obce Vértesszőlős a tu žijúcich spoločenstiev.

Od pračloveka „Šamu“ až po úsvit novej doby.

*Vértesszőlös - svetoznáme archeologické
nálezisko*

„V Maďarsku, až do dnešných dní sa jediný nález kosti pračloveka zo staršej kamennej doby našiel v roku 1964: pri preskúmaní materiálu vykopaného z náleziska našla Viola Dobosi najprv zub 6-7 ročného dieťaťa a v roku 1965 pri odkrývaní vonkajšej steny vápencovo-tufového bazéna sa objavila okcipitálna časť lebky dospelého muža.“

Je málo takých obcí v Maďarsku, ktoré v súvislosti s jediným dátumom a jediným archeologickým nálezom sa okamžite stali svetoznámymi, a asi ešte menej miest existuje, ktoré so svojimi pribúdajúcimi archeologickými nálezmi patria medzi miesta, kde z každého významného obdobia ľudskej histórie sa zachoval nejaký kus pamiatky.

Nález, ktorý priniesol obci známosť na celom svete v prvom rade urobil populárnym toto miesto v kruhu vedcov zaoberajúcich sa pravekom a vznikom človeka. Táto obec je Vértesszőlös, dátumom je rok 1965 a nálezom je zadná, okcipitálna časť lebky pračloveka Homo Erectus - medzi domácim obyvateľstvom známejšie pod menom Šamu - a archeológ, ktorý ju našiel, sa volal László Vértés.

V odborných kruhoch archeologické nálezisko - t.j. vápencový lom - bolo známe už aj o pol storočia skôr. Tivadar Kormos a Zoltán Schréter rešerovali v roku 1912 o výskyte travertínu v chotári obce, a aj László Vértés sa dostal do kontaktu s miestom jeho ťažby v roku 1930, ktorý vtedy navštívil ako speleológ.

Jeho ďalší „objav“ v roku 1950 tiež je výsledkom prírodovedeckých bádání po zvyškoch rastlín zachovaných v travertíne. Dvaja profesori biológie Gymnázia Józsefa Eötvösa, Viktor Budó a István Skoflek objavili bohatú fosílnu flóru travertínového lomu. V roku 1962 profesor Márton Pécsi prišiel do Vértesszölösa s vysokoškolskými študentami - poslucháčmi zemepisu - za účelom preštudovania vzniku vápencovo tufového bazénu, ktorý však skončil od toho oveľa významnejším výsledkom: objavili totiž archeologické nálezisko zo staršej kamennej doby.

Archeologické vykopávky viedol archeológ Maďarského národného múzea, László Vértés. Medzi jeho spolupracovníkmi boli Viola T. Dobosi - vtedy ešte ako študentka na univerzite - a odborníci z oblasti prírodných vied, ktorí nálezisko poznali už aj skoršie, a tiež verní pracovníci, ktorých si vybrali spomedzi miestnych obyvateľov.

História náleziska do dnešných dní je nasledovná: v prvých 6 rokoch od 1962 do 1968 na nálezisku č. I. zo štyroch kultúrnych vrstiev sa odkrylo 127 m², kým na nálezisku č. III. 34 m² plochy. A neboli to len obyčajné výsledky: celkovo sa odkrylo 8890 kamenných nástrojov a takmer 100 nástrojov zhotovených z kostí, v sprievode veľkého množstva fragmentov, výrobného odpadu a „kuchynského

odpadu“. A ešte sme nevyzdvihli skúmanie živého a neživého prostredia, čo sa odborníci snažia uskutočniť pri každej archeologickej vykopávke.

Vďaka tejto komplexnej bádateľskej činnosti môžeme dostať informácie o počasi, rastlinnej pokrývke a faune danej doby. K posledne spomínanej veci prispela aj šťastná náhoda: vo vápennej tufe náleziska č. III sa zachovalo veľké množstvo stôp zvierat. „Okolnosti ich vzniku sú jasné: stopy nôh zvierat, ktoré prišli sa napiť z vody prameňa sa dlho zachovali v bahne, ktoré bolo obklopené stenami bazéna. Voda sa neskôr odparila, otlaky nôh skameneli a boli zakryté viac metrov hrubými vrstvami kypkých sedimentov, až do doby vykopávok Lászlóa Vértesa.“

V Maďarsku, až do dnešných dní sa jediný nález kosti pračloveka zo staršej kamennej doby našiel v roku 1964: pri preskúmaní materiálu vykopaného z náleziska našla Viola Dobosi najprv zub 6-7 ročného dieťaťa a v roku 1965 pri odkrývaní vonkajšej steny vápencovo-tufového bazéna sa objavila okcipitálna časť lebky dospelého muža.

Svetová sláva, ktorú nadobudlo miesto aj v dôsledku toho, že archeológovia sa zaujímali o toto nálezisko pomohlo objaviteľovi v tom, že svoju činnosť mohol vykonávať v dôstojných podmienkach. Prvá významnejšia zmena nastala v roku 1965: rozhodlo sa, že sa zachová prvá vrstva vykopávok pomocou budovy postavenej nad ňu. Ďalšia stavba sa uskutočnila v roku 1967, ktorá bola zriadená kvôli ochrane otlakov nôh zvierat na nálezisku č. III. 29. októbra 1967 sa otvorilo archeologické exhibičné miesto, ktorého správu dodnes zabezpečuje Maďarské národné múzeum. Dňa 20. augusta 1968, niekoľko dní po odovzdaní rukopisu knihy štrkový chodník, zomrel László Vértés. V roku 1976 štátny úrad pre ochranu prírody vyhlásil travertínový lom so šesťhektárovým exhibičným miestom za prísne chránenú prírodnú rezerváciu.

2006. V komunálnych voľbách bol zvolený nový starosta, ktorý vo svojom programe sa zaviazal o ďalší rozvoj obce. Vo svojom programe Dr. Sándor Nagy priradil dôležitú úlohu miestnemu múzeu. Usiloval sa o obnovenie spolupráce s Národným múzeom a o rozvoj a rozšírenie exhibičného miesta archeologických vykopávok.

Dňa 20. augusta 2010 nálezisko zohralo významnú úlohu na tradičných slávnostiach obce. Lászlóovi Vértesovi bolo posmrtné pridelené čestné občian-

stvo, ktoré prebral osobne jeho syn László Vértés mladší, žijúci v Izraeli. Pri príležitosti tohto podujatia pomenovali aj park nachádzajúci sa pod múzeom o vedúcom archeológovi, a bol tu umiestnený kamenný balvan pochádzajúci z exhibičného miesta, na ktorý bola umiestnená mramorová tabuľa s nápisom: „Na pamiatku Dr. Lászlóa Vértesa venuje samospráva obce Vértesszőlős.“ Zároveň starosta obce predstavil nové vydanie knihy Lászlóa Vértesa, Štrkový chodník s novým predslovom. Vydanie knihy sa uskutočnilo z prostriedkov iniciatívy LEADER. Na konci slávností sa uzavrela dohoda o spolupráci, ktorú podpísali Dr. Sándor Nagy a zástupca generálneho riaditeľa Národného múzea.

V rovnakom čase s vydaním knihy z iniciatívy archeologičky Tatabánskeho múzea a historičky Julianny Kisné Cseh vznikla túra Štrkový chodník, ktorá prejdением trasy medzi pomníkom Turul a Exhibičným miestom každý rok vzdáva poctu pamiatke Lászlóa Vértesa. Po prvý krát sa zorganizoval Deň Šamu dňa 21. augusta 2015, na ktorom Maďarské národné múzeum, samospráva obce a Tatabánske múzeum spoločne oslávili 50. výročie nájdenia zadnej, okcipitálnej časti lebky pračloveka, ktorý program sa zopakuje každoročne s veľkým úspechom, a rodinnými programami. V roku 2018 sme na Deň Šamu oslávili 50. výročie otvorenia múzea.

Dr. Vértés László

Od pračloveka „Šamu“ až po úsvit novej doby

*Nálezy z doby bronzovej, obdobia
Rimanov a Aspiádovcov*

„V priebehu vykopávk sa odkryli kamenné kruhy vyskladané z obrovských kamenných balvanov, kamenné komory, vedľa nich do zeme vykopané jamy, základy kamenných stavieb, budovy čiastočne zapustené do zeme, pozostatky priekop a ohnísk. A našla sa hromada nálezov. Črepiny keramiky, predmety vyrobené z kosti, bronzu, železa, zvieracie kosti, peniaze ... „

Azda ani niet archeologickej doby, alebo historického obdobia, z ktorých by sa nenašla pamiatka na území obce. Ešte aj spomedzi nich sa vyvyšuje územie nachádzajúce sa medzi hlavnou cestou pretínajúcou obec a riekou Által-ér, kde archeologické nálezy je možné odsledovať až po úpätie vrchu Gerecse. Predbežné vykopávky začaté v roku 2005 a potom aj v roku 2009 poskytli nové, a veľmi vzrušujúce údaje k úseku histórie doby bronzovej v Karpatskej kotline, ktoré doteraz boli známe len v obrysoch (vykopávky A. Pál Gabrielly, Kisné Cseh Julianny).

V priebehu vykopávok sa odkryli kamenné kruhy vyskladané z obrovských kamenných balvanov, kamenné komory, vedľa nich do zeme vykopané jamy, základy kamenných stavieb, budovy čiastočne zapustené do zeme, pozostatky priekop a ohnísk. A našla sa hromada nálezov. Črepiny keramiky, predmety vyrobené z kosti, bronzu, železa, zvieracie kosti, peniaze ... V priebehu prvotného spracovávanía sme napočítali 27000 kusov predmetov, ktoré sú pamiatky každodenného života a kultu smrti dávnej minulosti tu žijúcich etník.

Našli sa tu pamiatky z viacerých dôb. Keramika bohato zdobená vápnom, bronzové šperky a dekorácie odevu antropomorfného (ľudského) a kotvového tvaru, brošne a pamiatky Kultúry zadunajskej keramiky zdobenej vápnom, ktorej menšiu cintorínsku časť odkryli už v 70-ich rokoch Eva Vadász a Gábor Vékony. Potom, ako výsledok skúšobných vykopávok Jánosa Lászlóa v roku 2008 sa odkryla časť ďalšej skupiny fragmentu hrobov na pozemku ležiacom severne od našich vykopávok Nálezy sú z bronzovej doby, ktorá podľa tradičného chronologického začlenenia je 18. až 16. storočie pred Kristom.

Z tohto obdobia sa tu našlo doteraz jediná antropomorfná visacia ozdoba na severovýchodnom Zadunajsku, ale už aj to je jedinečné, že pri cintoríne pozostávajúcom z viachrobových skupín sa našli šperky a stopy odkazujúce na prítomnosť usadlosti. Od toho však spôsobili oveľa väčšie prekvapenie pozostatky hrobov vyhotovených z menších a väčších kusov kamenných balvanov, ktoré boli nájdené pri ruinách a pod ruinami budovy obrovského rozmeru pochádzajúcej z rímskej doby, odkrytie ktorých značne spomalilo a sťažilo priebeh vykopávok. Celé sa podobá na to, akoby sme boli vo svete dolmenov, na mieste vykopávok v Anglicku, Írsku či vo Francúzsku, ak keď vďaka tu ťaženému vápencu - v inom, t.j. v oveľa menšom merítku.

Tu žijúci ľudia museli vynaložiť veľa síl na ťažbu a dopravu veľkých kamenných balvanov. Najprv postavili kamennú komoru ukrývajúci hrob, do ktorého

pochovali mŕtvych podľa svojho pohrebného rituálu (tu žijúci ľudia používali kremečný rituál, kým prisťahovalci kostrový rituál). Vedľa hrobu spravidla umiestnili hrnček, a po kare zvyšok jedla vsypali do hrobnej jamy, v ktorej sa nachádzala už aj uzavretá hrobná komora. Celý hrob bol prekrytý hromadou zeminy, ktorú obkolesili dvojším radom kameňov pre zaistenie toho, aby hromada zeminy zostala na mieste. Tieto kamenné rady neslúžili len ako opora. Každá hromada zeminy mohla byť cintorínom pre jednotlivé rodiny, pretože pod kamennými krúžkami - kde sa už dali otvoriť - sa našli nové hroby. Ani názov kultúry nie je náhoda: Mohylová kultúra. Takýto cintorín je v Maďarsku doteraz jedinečný, a je ozajstnou archeologickou senzáciou, jeho paralely je možné nájsť najbližšie na Slovensku a v Rakúsku - aj keď nie hromadne a k vyjasneniu ich presných vzťahov môžu poskytnúť pomoc nálezy po ich spracovaní.

To všetko dopĺňa komplex budov, patriacich pravdepodobne k vile veľmi bohatého vyslúženého vojaka, z ktorých sa doteraz odkrylo 5 budov.

Na území Vértesszőlősa môžeme objaviť stopy človeka z rímskej doby na mnohých miestach, a zväčša ešte neodкрыté náleziská nachádzajúce sa v katastri a intraviláne obce dajú predpokladať intenzívne osídlenie územia v tejto dobe. Vysvetlením javu osídlenia môže byť blízkosť mesta Brigetia (na území dnešnej obce Szőny), ktoré bolo jedným z najvýznamnejších centier územia provincie Pannonia. Časť náleziska, nachádzajúceho sa na brehu rieky Által-ér mohla byť zničená už pri výstavbe železnice, avšak na základe leteckých záberov a archeologických vykopávok vykonávaných na susedných územiach, je možné nakresliť jeho rozsiahlosť.

Hlavná budova vilového hospodárstva z rímskej doby leží na už spomínanej susednej ploche - vedľa nej, na leteckej fotografii je vidieť aj viac ďalších mohylových hrobov. Okrem zbytkov zbraní (bronзовý ostriež šablí, pracky opaskov, špičky šípov a kopijí) a nálezov s odkazom na dielnu na odlievanie olova (olovené votívy, dary, váhy) sa tu našiel železný prsteň ozdobený tesanou gemou, veľké množstvo bronзовých peňazí, bronзовé spony, kovanie debničiek a nábytku, kahance, luxusná keramika, fragmenty okenného skla a nádoba. Z vymenovania nie je možné vynechať fragmenty čiernej mise väčšieho rozmeru, zdobenej hlavami černocho, čomu podobné doteraz ešte nie je známe medzi pamiatkami Pannónie. Už pri odkrývaní sa stal jednoznačným, že obytné miesto zdobené stenovými maľbami, vybavené podlahovým kúrením a chránené plotom používali aspoň v dvoch dobách: prvá časť tohto obdobia

skončila v prvej polovici 3. storočia, a doba rozkvetu druhého osídlenia sa dá umiestniť do 4. storočia.

V rímskej dobe, t.j. v prvých storočiach po Kr. môžeme rátať s optimálnymi klimatickými podmienkami, teda počasie bolo vlažné. V skutočnosti od tej doby sa dá pozorovať intenzívnejší výrub lesov, resp. na niektorých miestach sa mohli vykonávať aj odvodnenia plôch (teda premena neúrodných plôch). Na rozširovanie poľnohospodárskej kultúry poukazujú aj zvyšujúce sa peľové pomery obilnín a ich sprievodných burín. Na intenzívnu poľnohospodársku a remeselnícku činnosť poukazujú aj nálezy železných predmetov, nájdených na naprotivnej strane rieky Által-ér (na hranici katastra Vértesszőlősa a Tatabánye), medzi ktorými, okrem predmetov používaných v poľnohospodárstve sa nachádzali aj náradia používané na výrobu textilu, z klatnickým prácam, kováčskym prácam, ako aj k spracovávaniu dreva.

Po brehu rieky Által-ér a popri vile mohla viesť kamenná cesta smerom do Brigetia, ktorej stopy registroval Gábor Vékony na konci 60-ich rokov.

Územie nezostalo neobývané ani po Rimanoch, v období sťahovania národov žili tu Germánske kmene, dôkazom čoho je niekoľko hrobov, mnohé úlomky keramiky a neporušená nádoba na skladovanie obilia, nájdená v obnovennej rímskej kamennej budove.

V 10. storočí znova ako prvé sa zaľudnilo toto územie vyvyšujúce sa z močaristého inundačného územia rieky Által-ér. Od konca 8. storočia po 13.-14. storočie znovu možno rátať s klimatickým vrcholom, so stredovekým optimom, teda charakteristicky, nad rímskym náleziskom, resp. čiastočne na sever od neho, tiahnuc smerom ku stráni sa nachádzajú do zeme zapustené domy a vonkajšie pece človeka z obdobia Árpádovcov, a na viacerých miestach sa odkryli aj hroby ľudí žijúcich tu v dávnej minulosti.

Písomne prvýkrát bolo spomínané toto miesto v roku 1244 pod menom Villa Scellus, ako miesto, kde žili kráľovskí vinári. Názov vo forme Zewles (Szőlős) sa objavuje v roku 1440, obec vtedy bola majetkom Istvána Rozgonyiho, a o niekoľko rokov, v roku 1459 ju zdroje spomínajú už ako súčasť zámku v Tate.

Cesta medzi Vértesom a Gerecse vychádzajúca z Budína už aj v stredoveku viedla pozdĺž rieky Által-ér. Vojnové stavy v období tureckej nadvlády spôsobili, že dediny nachádzajúce sa po trasách presunov vojsk sa vyľudnili. To sa stalo aj so Szőlősom. V súpise v roku 1541 sa spomínajú tu len 4 domácnosti platiace dane, a o 2 roky neskôr sa spomína už len ako neobývané, spustošené miesto.

A prečo je toto veľké kultúrne bohatstvo na tak malom území? Odpoveďou na to môže byť blízkosť vody a lesov ponúkajúce ideálne miesto na usadenie a už viackrát spomínaná cesta cez vodný tok, ktorej východná aj západná strana (Bánhida) sú rovnako bohaté na archeologické nálezy.

Esterházyovci

„Počas boja za slobodu v rokoch 1848-49 spomedzi Miklósových troch synov, Pál bojoval na maďarskej strane, kým hlava rodiny a jeho ďalší dvaja synovia na strane cisára. Boj za slobodu síce bol porazený, no pokrok sa nedal zastaviť.“

Gróf József Esterházy je sudcom krajiny
(1682-1748)

A Domokos Kuny Museum zbierka

Foto: Edit Varga

Vzostup Esterházyovcov, patriacich medzi najznámejšie aristokratické rodiny začal v dobe, keď sa naša vlasť počas tureckých útokov rozpadla na tri časti. Zakladateľom majetkov rodiny bol palatín Miklós Esterházy (1583-1645), ktorý vďaka svojim dvom manželstvám nadobudol rozsiahle majetky. Od svojich rovesníkov si za to vyslúžil aj titul „vášnivý zberateľ majetkov“.

Naša obec sa dostala do styku s rodinou vtedy, keď vnuk palatína, József Esterházy (1682-1748), neskorší chorvátsky bán, a potom hlavný sudca krajiny v roku 1727 si kúpil panstvo v Tate. Statok kvôli nájazdom Turkov sa takmer úplne vyľudnil, a preto zemepán sa rozhodol presídliť ľudí do obce z iných krajov. V prvej vlne presídľovania ľudí prišli do Szőlőša Slováci katolíckeho vierovyznania z Nitrianskej a Trenčianskej župy.

Kostol obce bol postavený v rokoch 1789 až 1792 za podpory finančnej podpory Ferenc Esterházyho (1746-1811) - veľvyslanca v Benátkach, neskoršie v Neapole - ktorý pochádzal z tatskej vetvy rodiny.

Panstvo po jeho smrti zdedil Miklós Esterházy (1775 - 1856). Počas boja za slobodu v rokoch 1848-49 spomedzi Miklósových troch synov, Pál bojoval na maďarskej strane, kým hlava rodiny a jeho ďalší dvaja synovia na strane cisára. Boj za slobodu síce bol porazený, no pokrok sa nedal zastaviť.

V zmysle cisárskoho patentu vydaného v roku 1853 boli zrušené vlastnícke vzťahy, ktoré regulovali život zemepánov a poddaných od stredoveku. Zemepán – v tomto prípade už Ferenc Miklós Esterházy (1804-1885) – a jeho dvaja bratia, Pál a Móric dňa 7. decembra 1858 uzavreli s obcou dohodu, na základe ktorej sa pozemky poddaných oddelili od pozemkov zemepánov.

Vzťahy medzi obcou a statkárskou rodinou nezanikli ani v ďalšom období. Ferenc Esterházy (1896-1939), posledný z tatskej vetvy Esterházyovcov, napríklad po 1. svetovej vojne daroval obci 25.000 korún pre zaobstaranie nových zvonov. Pôvodné zvonky boli rekvirované počas vojny, za účelom odlievania diel. Ferenc Esterházy sa zúčastnil vojny ako dobrovoľník, a v bojoch utrpel vážne poranenie hlavy. V roku 1939 v Stockholmu bol operovaný kvôli nádoru na mozgu a po operácii zomrel z dôvodu zlyhania srdca. Jeho syn, Miklós už nemohol prebrať svoje dedičstvo, rodina po 2. svetovej vojne utiekla do zahraničia a kaštieľ a okolité majetky boli zoštátnené.

Zachovávanie tradícií, slovenská kultúra

„Naším najatraktívnejším podujatím je každoročne sa opakujúci oberačkový sprievod a zábava, kde obyvatelia obce, deti aj dospelí, oblečení v krojoch, prejdú dedinou v sprievode hudby, oslavujúc tak vinobranie a nové víno. Na tieto programy usilovné ženské ruky pripravili tradičné slovenské zákusky.“

Zemepán obce, József Esterházy do obce spustošenej počas tureckej nadvlády presídlil slovenských katolíkov v rokoch 1731 až 1759. Osadníci prišli zo severných žúp a tvorili väčšinu medzi tunajšími obyvateľmi. Slovenské občianstvo obce si zachovalo svoje zvyky a tradície. Deti v škôlke sa do dnešných dní môžu naučiť slovenský jazyk pomocou piesní a detských hier, a v škole si svoje vedomosti môžu rozvíjať.

Naša obec je desaťročia známa tým, že sa tu zachovávajú národnostné kultúrne tradície. Tomuto účelu slúži aj vidiecky dom zriadený v roku 1994, kde sú vystavené najhodnotnejšie predmety ľudových tradícií obce. Iniciátorom zriadenia vidieckeho domu a zbierky boli Krenner Antalné a Mária Kutenics, ktoré výstavu zariadili pomocou reštaurátora vo forme interiéru. Dlhý gazdovský dom pozostáva zo siedmych miestností: z čistej izby, kuchyne s voľným komínom, izby s hlinenou podlahou a komôr. Samospráva ďalej rozšírila budovu a hospodársky dvor z vlastných prostriedkov.

Tu aj v dnešných dňoch pravidelne usporiadame rôzne programy, spoločne so škôlkou, školou a Spoločenským domom. V každom roku sa usporiada Michalský jarmok, spomienka na deň Orbána, zorganizujú sa podujatia viažuce sa k veľkonočnému a vianočnému sviatku, sviatku 15. marca a k oberačkovým slávnostiam, a takisto sa konajú podujatia predstavujúce deťom rôzne remeslá. Slovenská samospráva v minulých rokoch dvakrát zorganizovala slovenskú svadbu podľa starých tradícií. Naším najatraktívnejším podujatím je každoročne sa opakujúci oberačkový sprievod a zábava, kde obyvatelia obce, deti aj dospelí, oblečení v krojoch, prejdú dedinou v sprievode hudby, oslavujúc tak vinobranie a nové víno. Na tieto programy usilovné ženské ruky pripravili tradičné slovenské zákusky.

Takisto veľa ľudí priťahuje podujatie Vianoce v obci, kde záujemci v ruchu jarmoku si môžu ochutnať tradičné slovenské jedlá.

Slovenská národná samospráva vo Vértesszőlősi sa snaží urobiť všetko preto, aby sa tradície aj naďalej zachovali.

Stručná história kaplnky

„Podľa starších miestnych obyvateľov strecha veže bola zasiahnutá a spadla dole z múrov. Potom na kaplnke sa vykonali menšie opravy a na 100 ročné výročie jej výstavby, v roku 2003 bol za pomoci samosprávy, obyvateľstva a cirkvi obnovený aj jej zovňajšok.“

Vlastníkom cintorína vo Vértesszőlősi bola viac ako 200 rokov Rímskokatolícka cirkevná obec. Územie v roku 1995 prešlo do vlastníctva samosprávy. Ozdobou cintorína je kaplnka postavená z darov Józsefa Kubingera zosnulého koncom 1870-ich rokov. Kaplnku vysvätil v roku 1903 obvodný farár Adolf Mohl z Taty, na počesť „Jesus Resurgens“ – vzkrieseného Krista – a farárom obce v tom čase bol Ignác Klotz.

Pôdorysná plocha kaplnky je 34 m², v jej 14 m vysokej veži je 1 zvon nesúci meno Sv. Jozefa a vážiaci 38 kg. Zvon bol odlievajú v roku 1903 v Csepelskom závode na výrobu čerpadiel a strojov. Odlievací majster bol Ferenc Walser. Na zvone je nápis „SVÄTÝ JOZEF ORODUJ ZA UMIERAJÚCICH A ZOSNULÝCH!“

Spomedzi jej zariadení boli dve staré olejové maľby - zobrazujúce najsvätejšie srdce Pána Ježiša a Panny Márie - boli sem prenesené pri rozšírení kostola v rokoch 1941 až 1942.

Podľa starších miestnych obyvateľov strecha veže bola zasiahnutá a spadla dole z múrov. Potom na kaplnke sa vykonali menšie opravy a na 100 ročné výročie jej výstavby, v roku 2003 bol za pomoci samosprávy, obyvateľstva a cirkvi obnovený aj jej zovňajšok. Vtedy opravili aj zvon, ktorým sa predtým už nezvonilo 2 roky, a až do dnešného dňa ním zvonia ručne. Rekonštrukcia interiéru bola dokončená v roku 2005. Na fasáde kaplnky si našla svoje konečné miesto socha Svätého Jozefa - patróna zomierajúcich - darovaná našej obci Bánhidskou cirkevnou obcou.

V cintorínskej kaplnke momentálne slúžia zádušné omše po pohreboch, okrem toho je otvorená na sviatok Všetkých svätých a na deň Pamiatky zosnulých, ale na základe požiadania je možné ju navštíviť kedykoľvek.

Stručná história kostola

„Orgán postavil orgánový majster János Sachs z Komáromu v roku 1844. Podľa odbornej literatúry je známych 5 organov majstra, z ktorých vértesszöllösský je najimpozantnejší, a je jedným z najkrajších v rámci Maďarska.“

Prvý kostol obce Vértesszöllös – podľa niektorých vyjadrení stál pri kríži stojacom na hornom konci ulice princa Sv. Imricha (predtým Radná ul., dnes Kostolná ul.), a podľa iných zdrojov na mieste dnešného obecného úradu – podľa kroniky Jána Nepomuckého bol postavený v roku 1671. Kostolná veža bola pristavená neskoršie, až v roku 1751. Pozostatky tohto kostola v roku 1789 ešte bolo vidieť aj s nasledovným nápisom na ich vnútornej strane: „Ex Miserentis Del Gratia Incola Szöllősiensis sibi et Posteris praeperavit.“

Súčasný neskorobarokový kostol bol postavený v rokoch 1789 až 1792 podľa plánov staviteľa Jakaba Fellnera. Zemepán obce, gróf František Esterházy prispel k výstavbe kostola bezúročnou pôžičkou.

Kostol bol vysvätený v roku 1792 na počesť Panny Márie milosti plnej a na pamiatku jej narodenia, k čomu kostol dostal od grófa Františka Esterházyho aj omšové rúcho, ktoré sa zachovalo až dodnes.

Kazateľnica a barokový oltár Panny Márie bol privezený do Vértesszöllösu z obce Majk, z kostola zrušenej rehole kamaldulov.

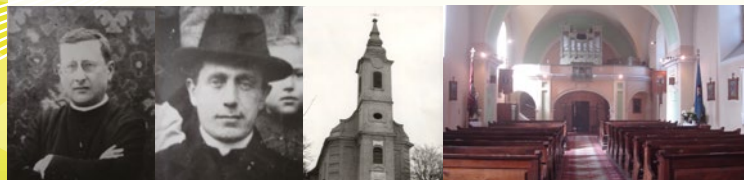
Orgán postavil orgánový majster János Sachs z Komáromu v roku 1844. Podľa odbornej literatúry je známych 5 organov majstra, z ktorých vértesszöllösský je najimpozantnejší, a je jedným z najkrajších v rámci Maďarska.

Dňa 14. septembra 1878 v obci vznikol ničivý požiar, ktorého obeťou sa stal aj kostol. Strecha veže zhotovená zo starých šindľov a drevený zvonový stojan nachádzajúci vo veži boli požiarom úplne zničené. Zvony sa rozťavili a spadli z veže. Najmenší zvon akoby zázrakom sa zachránil a zostal neporušený, ktorý sa zachytil na strom nachádzajúci sa v blízkosti kostola, a takýmto spôsobom ním mohli zvoniť.

V roku 1879 sa znovu postavila kostolná veža a obec dala zhotoviť tri nové zvony, ktoré v prvej svetovej vojne boli rekvírované na vojenské účely.

V roku 1922 na základe zbierky sa podarilo odliať dva zvony, ktoré vysvätil tatský farár Ignác Klotz. Ladislav Szlezák v roku 1928 odlial veľký zvon, ktorý bol vysvätený 5. augusta.

V roku 1941, za čias farára Gyulu Zachara sa začala prestavba kostola, ktorý v tom čase dostal priečnu loď a novú svätyňu.

Na Vianoce 1944 front dorazil aj do našej obce. V deň Silvestra keď farár Gyula Zachara sa snažil ochrániť sviatosť oltárnu prenesením z kostola na faru, bol smrteľne zranený trieskami míny. V marci 1945 vojaci odniesli stredný zvon kostola, ktorý žiaľ doteraz nebol nahradený. 18. marca 1945 počas tichej svätej omše sa začalo bombardovanie obce. Mínovou paľbou boli zasiahnuté a vážne poškodené hlavné dvere kostola. Granáty rozbili okná na kostole a bola poškodená aj loď a veža kostola.

V roku 1955 pod chórom, oproti schodom vedúcim na chór, veriaci uctieva-júcich Panna Máriu postavili lurdskú jaskyňu s tým súvisiace práce vykonal murársky majster János Varsányi z Tóvárosu, za používania v mieste ťaženého vápenca.

Akademický maliar József Samodai v roku 1968 namaľoval secco nového hlavného oltára. Starý oltárny obraz vyhotovený vo Viedni v roku 1870 dodnes sa nachádza na bočnej stene svätyne.

Za pôsobenia farára Dr. Eleméra Rédlyho , v roku 1981 kostol rozšírili o učebňu náboženstva a tak získal dnešnú, konečnú formu.

V roku 1992 pri príležitosti 200. výročia vysvätenia kostola miestna samospráva darovala kostolu nové koberce. Pri tomto znamenitom výročí celebraval ďakovnú svätú omšu gyórsky diecézny biskup Lajos Pápai.

V roku 1998 bola obnovená kostolná veža a v roku 2002 sa vykonala menšia renovácia na vonkajšej fasáde lode kostola.

Kostol v septembri roku 2008 vďaka značnému finančnému príspevku starostu nemeckej družobnej obce Muhru am See Rolanda Fitznera, vdove Krupánszky Jánosné a starostu obce Sándora Nagya ako aj samosprávy obce bol obohatený o kostolné hodiny, a z darov obyvateľstva sa v roku 2011 vymenilo celé zastrešenie veže zhotovené v roku 1879. Nové zastrešenie veže vyhotovil odborník na stavbu kostolných veží Sándor Ócsai z obce Ráckeve.

V roku 2012 sa začali práce posilnenia statiky kostola za pomoci zdrojov programu podpory EMVA. Južná strana kostolného vršku poklesla, preto základy kostola boli posilnené injektážou. Kvôli tomu, aby sa predišlo škodlivým účinkom ďalších pohybov pôdy vybudoval sa kompletný systém odvodnenia pôdy.

O škole

„Bomby hodené na obec počas 2. svetovej vojny poškodili aj budovu školy a tlak vzduchu rozbil jej okná. Po skončení vojny v budove boli ubytovaní ruskí vojaci, jej rekonštrukcia sa uskutočnila po ich odchode.“

Prvou panovníckou listinou, ktorou sa na území Maďarska predpísala povinná školská dochádzka pre deti, bolo nariadenie Márie Terézie z roku 1777 o reorganizácii školstva. Miestna škola bola zriadená zodpovedne zákonu – niekoľko rokov po vydaní nariadenia – a vtedy bola ešte pod správou cirkvi. Mala názov Rímskokatolícka základná škola vo Vértesszőlősi.

Na začiatku 20. storočia miestny farár, Ignác Klotz napísal knihu, predstavujúcu povesti tohto regiónu, a príjmami získanými z predaja knihy sa snažil pomôcť pri stavbe základnej školy, a navyše sa musel postarať aj o jej udržiavanie a fungovanie. V roku 1913 bola postavená škola, v ktorej sa ešte v tom roku začalo vyučovanie v troch učebniach a s tromi učiteľmi. V rokoch 1920 sa počet obyvateľov krajiny priebežne zvyšoval a v rámci toho ešte viac sa zvýšil počet mladých ľudí, čo posunulo do popredia potrebu riešiť oblasť vzdelávania. Program výstavby škôl sa spája s menom ministra školstva a náboženstva, Kunóm Klebelsbergom, v rámci ktorého v roku 1929 sa postavila škola v našej obci.

Dnes na chodbe školy pamätná tabuľa stráži mená tých osôb, ktorí sa významne podieľali na postavení školy. V čase odovzdania školy do užívania farárom obce bol Gyula Zachara, funkciu notára zastával Lajos Rákóczy a richtárom bol György Krupánszky. Riaditeľom školy bol Ernő Kotsis. V roku 1930 škola mala štyri učebne a učili v nej štyria učitelia. Vtedy základná škola len šesť tried, a školopovinnosť sa vzťahovala na deti vo veku od 6 do 15 rokov.

Bomby hodené na obec počas 2. svetovej vojny poškodili aj budovu školy a tlak vzduchu rozbil jej okná. Po skončení vojny v budove boli ubytovaní ruskí vojaci, jej rekonštrukcia sa uskutočnila po ich odchode. Školy čoskoro boli vyňaté spod riadenia cirkvi. Dňa 16. júna 1948 boli zoštatnené. Škola prijala názov Všeobecná škola vo Vértesszőlősi, ktorý používa aj do dnešných dní.

V nasledujúcich desaťročiach počet detí postupne narastal, a keďže v škole nebolo dosť miesta, zaviedla sa dvojsmenná výučba. Deti na prvom a druhom stupni sa striedavo učili doobeda a poobede v týždenných intervaloch. V 80-tych rokoch dvojsmennú výučbu bolo treba zrušiť, a tak na dvore školy sa postavili štyri kontajnerové triedy.

Po zmene politického systému v krajine škola získala možnosť modernizácie zo štátnych zdrojov. Prvá slobodne zvolená starostka obce, Krenner Antalné, ktorá sa neskoršie stala riaditeľkou školy, založila nadáciu, ktorá dostala názov „Nadácia za modernú školu“. Vďaka finančnej pomoci a nadácii sa mohla vybudovať nová časť školy, ktorá bola odovzdaná v roku 1993.

Ďalší veľký krok nastal v oblasti modernizácie v roku 2011, keď pri rozšírení tejto časti budovy bola vybudovaná zborovňa, sociálne miestnosti a kuchyňa na výučbu varenia. Nakoľko škola a samospráva dlhé roky sa márne uchádzali o finančnú pomoc, samospráva túto investíciu zabezpečila z vlastných zdrojov.

Škola oslávila 90. výročie svojho vzniku v máji 2019, kde žiaci a učitelia školy vystúpili s veľmi úspešným galaprogramom.

Kamenný most s dvomi mostnými otvormi nad riekou Által-ér

„V chotári Vértesszőlősa zo smeru od železničného priecestia už takmer 230 rokov zabezpečuje premávku cez rieku Által-ér dvojotvorový kamenný most.“

Szőlőšania v roku 1787, potom, keď župný úrad im prikázal postaviť kamenný most, podali žiadosť na miestodržiteľa panstva, kráľovského poradcu Bezerédyho. Žiadali v nej, aby sa namiesto už viackrát opravovaného dreveného mosta postavil stabilný kamenný most s menšími, cez ktorý budú dostupné pôda aj polia susednej obce - Baju - a cez ktorý sa môžu pohodlne premávať zatažené vozy aj dobytok. (Citát: z Historia Domusu kostola)

V chotári Vértesszőlősa zo smeru od železničného priecestia už takmer 230 rokov zabezpečuje premávku cez rieku Által-ér dvojotvorový kamenný most. Pri prvom vojenskom zameraní územia ešte nebolo vidieť žiadny most, ale pri druhom (v roku 1840) už na tomto mieste stál kamenný most. V rozvojových plánoch Samosprávy obce Vértesszőlős sa nachádza obnova mosta, aby táto historická stavba mohla slúžiť ešte viacerým generáciám, ktorá v roku 2015 bola zapísaná do Zoznamu miestnych kultúrnych hodnôt, a v roku 2018 aj do Zoznamu župných kultúrnych hodnôt.

História námestia Štátnej vlajky

„Námestie svoj názov dostalo pravdepodobne v roku 1935. Podstavec štátnej vlajky, ktorý bol postavený zo szőlősskeho kameňa, navrhol a dal postaviť v tom roku miestny občan Miksa Lusztig na vlastné náklady.“

Pozdĺž hlavnej cesty, oproti Kostolnej ulice nájdeme krásne námestie, na ktorom stojí starý kríž, s ukrižovaným Kristom, a na kamennom podstavci je vztýčená vlajka našej vlasti. Podľa rozprávania starších ľudí pôvodne stál na konci dnešnej ulice Endrea Adyho a Séchenyiho ulici.

Kríž bol postavený veriacim Rímskokatolíckej cirkvi vo Vértesszőlősi v roku 1833 v nádeji o prežitie, pretože v obci vypukla epidémia.

Na svoje konečné, súčasné miesto sa dostal v roku 1886, kde vtedy bol v jednej rovine s cestou. Počas dlhšieho časového obdobia však táto plocha bola zaplnená kvôli dlho trvajúcim dažďom, vznikli nánosy, kríž bol zanesený bahnom a dostal sa asi jeden a pol metra pod úroveň hlavnej cesty.

Námestie svoj názov dostalo pravdepodobne v roku 1935. Podstavec štátnej vlajky, ktorý bol postavený zo szőlősskeho kameňa, navrhol a dal postaviť v tom roku miestny občan Miksa Lusztig na vlastné náklady. Stavbu podstavca vykonali miestny obyvateľ József Ekési, Ignác Kutenics a jeden ďalší občan z Vértesszőlősa s priezviskom Németh, alebo Némédi.

Myšlienku obnovenia zanedbaného námestia a vyzdvihnutia kríža zaboreného do terénu predniesol zástupca starostu obce Béla Tóth v roku 2007. Pod jeho vedením, za podpory miestnej samosprávy a cirkevnej obce a vďaka obetavej práci obyvateľov obce mohla byť uskutočnená obnova námestia. Námestie odeté do nového rúcha bolo slávnostne odovzdané dňa 23. októbra 2007.

Pamätník hrdinov

„Pamätný stĺp bol odhalený v septembri 1928 vrámci slávnosti.“

V strede obce, na námestí pred kostolom stojí stĺp, ktorý stráži mená Szőlősanov padlých v dvoch svetových vojnách.

V rokoch po skončení 1. svetovej vojny sa vedenie obce rozhodlo postaviť pamätník na pamiatku mladých ľudí, ktorí obetovali svoj život na ruskom a talianskom fronte, a ich mená boli vyryté do kameňa pamätníka, aby si ich pamätali aj budúce generácie. Pamätný stĺp bol odhalený v septembri 1928 vrámci slávnosti.

Žiaľ touto udalosťou sa neskončila história pamätníka, pretože čoskoro prišla ešte ničivejšia, 2. svetová vojna. V tomto prípade maďarských vojakov odvelili k rieke Don, kde z nich, na cudzej zemi zomrelo desaťtisíce. Viacerí však zomreli už v bojoch na území Maďarska.

Ich mená stráži stĺp Pamätníka hrdinov, kde na zadnej strane stĺpa sú vyryté mená Szőlősanov padlých na fronte v rokoch 1939 až 1945.

Na jar roku 2014 Mihály Jenei sa rozhodol, že finančne podporí rekonštrukciu pamätného miesta a úpravu jeho okolia. Pamätný stĺp a kamenný plot boli obnovené, písmená premalované novou farbou a celé miesto bolo uvedené do pôvodného stavu, v akom sa nachádzalo pri výstavbe v roku 1928, spolu s kovaným železným oplatením a stojanom pre svetelníky, a po terénnych úpravách okolia boli vysadené aj kvety. Obnovený Pamätník hrdinov vo Vértesszőlősi bol dňa 29. júna 2014, na sviatok Svätého Petra a Pavla slávnostne odhalený a požehnaný po svätej omši.

Najnovšia doba

„Po vojne, na základe dohody medzi Maďarskom a Československom v roku 1946 sa viaceré rodiny zo Szőlősa, hlásiace sa k slovenskej národnosti odsťahovali sa do dnešného Slovenska, do obce Dvory nad Žitavou, a na ich miesto prišli maďarské rodiny zo Slovenska.“

Pre prvé dva desaťročia 20. storočia je charakteristická obetavá činnosť farára Ignáca Klotza (1901-1916). Vďaka jemu sa postavila cintorínska kaplnka, bola vydaná knižka Vértesekből (z pohoria Vértes), bol zriadený miestny Hasičský spolok, Kresťanské úverové družstvo a aj prvá telefónna stanica.

Účinky 1. svetovej vojny neminuli ani našu obec. Z dediny sa zúčastnilo vojny 236 mladých ľudí, spomedzi nich zomrelo hrdinskou smrťou 32 osôb na rôznych frontoch Európy. Obdobie medzi dvoma svetovými vojnami bolo obdobím veľkých zmien. Mnohí si našli zamestnanie v okolitých baniach a v nových závodoch. V roku 1929 bola postavená škola a do roku 1941 sa úspešne dokončila prestavba kostola.

V bojoch 2. svetovej vojny zomrelo 23. Vértesszőlősských vojakov. Na konci vojny front prechádzal našou dedinou, viacerí obyvatelia zomreli v dôsledku bombardovania a mnohí strávili dlhé roky v zahraničí ako vojnoví zajatci.

Po vojne, na základe dohody medzi Maďarskom a Československom v roku 1946 sa viaceré rodiny zo Szőlősa, hlásiace sa k slovenskej národnosti odsťahovali sa do dnešného Slovenska, do obce Dvory nad Žitavou, a na ich miesto prišli maďarské rodiny zo Slovenska.

V roku 1952 v obci vzniklo Poľnohospodárske výrobné družstvo Jószerencsét (Dobré šťastie), ktoré obrábalo pozemky v okolí obce. Družstvo dostalo názov po vzore pozdravu baníkov, spomínajúc tým na štyroch baníkov zo Szőlősa, ktorí dňa 30. decembra 1950 zomreli pri veľkom banskom nešťastí v Tatabányi.

V rokoch prebehla zmena politického systému a naša obec vstúpila na cestu vedúcu k európskej integrácii. Vértesszőlős čoskoro nadviazal družobný styk aj s tromi európskymi obcami. V roku 1997 sa uzatvorila písomná zmluva s obcou Turany zo Slovenska, a potom v roku 2003 aj s nemeckou obcou Muhr am See. Naša obec má dlhoročný družobný vzťah aj s obcou Dvory nad Žitavou zo Slovenska.

Vértesszölös v dnešných dňoch

„Kvôli zväčšenému počtu detí za využitia vonkajších zdrojov a použitia významného vlastného príspevku v roku 2018 bola postavená škôlka a detské jasle, ktorá prijíma deti v podmienkach zodpovedajúcich dnešnej dobe. Zužitkuje sa aj stará budova škôlky, ktorá po obnovení už očakáva obyvateľov obce ako knižnica a obnovená spoločenská budova.“

Obdobie ktoré sa začalo rokom 1990 je ozajstným úspechom v živote obci. Nový, demokratický samosprávny systém, ktorý sa vytvoril po zmene politického systému a vtedy ešte priaznivé podmienky financovania uvoľnili obrovské energie v miestnom spoločenstve. Toto snaženie sa a usilovná práca vynaložená k dosiahnutiu cieľa prinieslo svoje ovocie. Vznikli mnohé mimovládne organizácie a nadácie, začali sa kultúrne podujatia, vytvoril sa čulý spoločenský život, ktorý čerpal z hodnôt minulosti a tiež z miestnych národnostných tradícií.

Obec v rokoch 1990 až 1994 sa obohatila viacerými, novo vybudovanými verejnými ustanovizňami: vybuďovala sa športová hala, futbalové ihrisko, nová škola, dom zdravia a lekáreň. V ďalšom desaťročí pokračoval rozvoj s vytvorením vidieckeho domu, postavením domu smútku a obnovením ciest. Po vstupe našej krajiny do EÚ v roku 2004, a od roku 2006, obec dostala podstatne vyššie zdroje z EÚ na rozvoj, ktoré dali novú dynamiku vývoju Vértesszölösa.

Takmer polovica miestnych verejných komunikácií v priebehu niekoľkých rokov sa obnovila. Obnovili sa takmer všetky verejné inštitúcie (spoločenský dom, úrad starostu, všeobecná škola, dom zdravia, lekáreň), nastal rozvoj verejných plôch, obec sa stala estetickjšou a usporiadanejšou. V roku 2012 sa vybuďoval dlho očakávaný cyklistický chodník medzi centrom obce Vértesszölös a Tatabányou, ktorý spravil ľahšie dostupnou rozvíjajúcu sa hospodársku zónu, tzv. Skála región.

Cieľom samosprávy popri zachovaní tradícií a zachovávaní hodnot minulosti je prevádzkovanie príťažlivej a dobre vybavenej obce. V záujme toho, postupujúc obvykle pred väčšinou urobí všetko pre zabezpečenie úsporného a racionálneho hospodárenia a fungovania obce.

Prioritným cieľom je rozvíjanie miestneho verejného vzdelávania. Vzáujme tohto cieľa základná škola bola rozšírená v roku 2011 o novú budovu, v roku 2018 sa odovzdalo nové ihrisko s umelým trávnikom, ktoré plní funkciu telocvične aj v zime, popri tom prebieha aj obnova nádvoria a osadzovanie prostriedkov na detské ihrisko, teda samospráva sa snaží k tomu zabezpečiť všetky vecné prostriedky. Šport, a zabudovanie pohybových aktivít do každodenných činností dostali prioritnú úlohu, a preto sa rozšírilo a úplne zrekonštruovalo športové centrum obce.

Kvôli zväčšenému počtu detí za využitia vonkajších zdrojov a použitia významného vlastného príspevku v roku 2018 bola postavená škôlka a detské jasle, ktorá prijíma deti v podmienkach zodpovedajúcich dnešnej dobe. Zužitkuje sa aj stará budova škôlky, ktorá po obnovení už očakáva obyvateľov obce ako knižnica a obnovená spoločenská budova.

Dôležitým cieľom je podpora vyučovania jazykov (slovenčina, angličtina). Inovatívne fungovanie, maximálne využívanie zdrojov z výberových konaní, prioritné podporovanie verejného vzdelávania, udržiavanie estetického obytného prostredia, kvalitné služby, udržiavanie pravidelného styku s účastníkmi miestneho hospodárstva a posilňovanie miestnych spoločenstiev spolu slúžia k tomu, aby obyvatelia pokladali obec za vlastnú a rodiny aj dlhodobe si predstavili svoju budúcnosť v obci Vértesszölös.

Inštitúcie a informácie

ÚRADY:

Úrad starostu obce

Adresa: 2837 Vértesszőlős,
Templom u. 57.
Telefón: 06-34/379-674 és 379-091
Fax: 06-34/379-091/111
Mobil: 06-30/579-3780 és
06-30/585-9056
Webová stránka: www.vertesszolos.hu

Základná škola

Adresa: 2837 Vértesszőlős,
Templom u. 41.
Tel./fax: 06-34/379-271
Mobil: 06-30/578-8981
E-mail: altalanos.iskola@vertesszolos.hu
Webová stránka: www.szolosiskola.hu

Škôlka a detské jasle Samufalvi

Adresa: 2837 Vértesszőlős,
Múzeum út 32/A.
Tel./fax: 06-34/379-305
Mobil: 06-30/585-4721
E-mail: samufalvi.ovoda@vertesszolos.hu
Webová stránka: www.samufalviovoda.hu

Spoločenský dom

Adresa: 2837 Vértesszőlős,
Templom u. 75.
E-mail: muvelodesi.haz@vertesszolos.hu
Mobil: 06-30/578-5116

Obecná knižnica

Adresa: Vértesszőlős, Múzeum u. 43.
Mobil: 06-30/578-5116
E-mail: konyvtar@vertesszolos.hu

Športová hala

Adresa: Vértesszőlős, József A. u. 41.
Mobil: 06-30/5788-369

POZORUHODNOSTI

Archeologické exhibičné miesto Maďarského národného múzea vo Vértesszőlősi

Adresa: 2837 Vértesszőlős, SÚP. Č.: 061/1

GPS: N47.624292°E18.383563°

Telefón počas pracovných hodín: 06-34/710-350

Mobil: 06-30/448-6076

Webová stránka: <https://mn.mn.hu/hu/kiallitohelyek-tagintezmenyek/mnm-vertesszolos-egeszeti-bemutatohelye>

Sezonálne otváracie hodiny od 1. apríla do 31. októbra

Od 1. apríla do 31. augusta v pracovných dňoch: 10.00 - 15.00 sob. - ned.: 10.00 - 18.00

od 1. do 30. septembra v pracovných dňoch: 10.00 - 15.00 sob. - ned.: 10.00 - 17.00

od 1. do 31. októbra v pracovných dňoch: 10.00 - 15.00 sob. - ned.: 10.00 - 16.00

Voľný deň: PONDELOK

Rímskokatolícky kostol Panny Márie

Adresa: 2837 Vértesszőlős, Templom u. 49.

Na základe predbežného telefonického dohovoru kostol je k nahliadnutiu aj pre skupiny: Norbert Zachara, tel.: ++36 34 379 191 a ++36 30 276 8557

Vídiecky dom

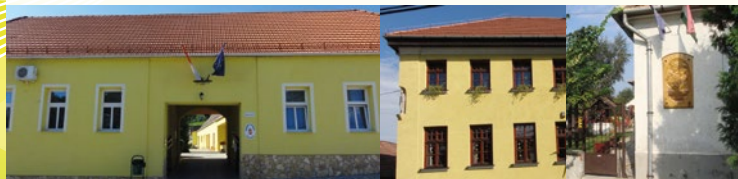
Adresa: Vértesszőlős, Templom u. 42.

Otváracie hodiny - sezónne: 1. apríl – 31. október, sobota – nedeľa

od 1. apríla do konca augusta od 14.00 do 18.00 hod.

od 1. do 30. sept. od 14.00 do 17.00 hodín | od 1. do 31. okt. od 14.00 do 16.00 hodín

Na základe predbežného telefonického dohovoru Vídiecky dom je k nahliadnutiu pre skupiny: Mobil: 06-30/578-5116 | E-mail: muvelodesi.haz@vertesszolos.hu

Cintorínska kaplnka

Na základe predbežného telefonického dohovoru kaplnka je k nahliadnutiu pre skupiny: Mobil: 06-34/379-191 és 06-30/276-8557

INFORMÁCIE VEREJNÉHO VÝZNAMU

Slovenská národná samospráva vo Vértesszölösi

Adresa: 2837 Vértesszölös, Templom u. 57.
Mobil: 06-70/395-5605
E-mail: szlovakonk@vertesszolos.hu

Rímskokatolícky Farský úrad

Adresa: 2837 Vértesszölös, Templom u. 49.
Farár: dekan Attila Gedő (farnosť Sv. Michala v Tatabányi-Bánhida) Mobil: Telefón: 06-34/379-034
E-mail: banhidaiplebania@gmail.com

Misijná cirkevná obec reformovanej cirkvi vo Vértesszölösi

Adresa: 2837 Vértesszölös, Gagarin u 10.
Farár: Dr. Mihály Márkus, biskup reformovanej cirkvi na dôchodku
Mobil: 06-30/4799-428
E-mail: markus.mihaly@reftata.hu
Webová stránka: www.szolosgyulekezet.hu

Lekárska ordinácia

Adresa: Vértesszölös, Ady E. u. 2/D.
(Dom zdravia)
Telefón: 06-34/786-216

Zubný lekár

Adresa: Vértesszölös, Ady E. u. 2/D.
(Dom zdravia)
Telefón: 06-34/787-276

Lekáreň Smaragd

Adresa: 2837 Vértesszölös, Ady E. u. 2/A.
Telefón: ++36 34 579 032

Takarékbank Zrt. Pobočka vo Vértesszölösi

Adresa: 2837 Vértesszölös, Valusek u. 53.
Telefón: 06-34/379-050
Pobočka banky disponuje vlastným ATM bankomatom

Pošta

Adresa: 2837 Vértesszölös, Templom u. 83.
Telefón: 06-34/379-382

KAŽDOROČNÉ PODUJATIA

Súťaž mesiarov

Páranie peria

Veľkonočné

Výstava diel z rúk majstrov

Oslava sviatku kráľa Sv. Štefana,

vysvätenie chleba v kostole

Deň Samuela

Deň obce

Michalský jarmok

Oberačkový sprievod a zábava

spomienková slávnosť

na rok 1956

lampový sprievod na Martina

Vianoce v obci

v posledný januárový víkend

v polovici februára

podujatia od 22. marca do 25. apríla
od polovice augusta, počas dvoch týždňov

20. august

najbližšia sobota ku 21. augustu

posledný augustový víkend

koncom septembra

koniec septembra, začiatok októbra

23.október

11.november

v polovici decembra

Pred aktuálnym podujatím, prosím informujte sa o detailoch na našej webovej stránke, alebo na Úrade starostu.

MOŽNOSTI ŠPORTOVANIA:

bowling, golf, cyklistika, jazda na koni, závesné lietanie, paraglajding, túry

IMPRESSUM

Zodpovedný šéfredaktor

Zsuzsanna Zoltánfi zástupca starostu
Samospráva obce Vértesszőlős

Zodpovedný vydavateľ

Krajczárné Száraz Erzsébet predseda
Slovenská národnostná samospráva vo Vértesszőlősi

Redaktori

Gabriella A. Pál, Dr. Viola Dobosi, Kisné Cseh Julianna, Mária Kutenics, László Musicz, Dr. Sándor Nagy, Csaba Nagy, Mária Szabó, Imre Szűcs, Törökné Pátrovics Erika, Norbert Zachara, Zsuzsanna Zoltánfi

Technickí spolupracovníci

András Markó, Vilmos Urbanics, Mária Szabó

Fotografie

László Csanálosi, Péter Csonka, Antal Klébert, Edit Varga, Norbert Varga, Alinka Vései, Zsuzsanna Zoltánfi

Vyhotovila:

Media-Press '91 Kft., 10 000 výtlačkov, 2019.

Táto publikácia bola vydaná Slovenskou národnostnou samosprávou vo Vértesszőlősi z prostriedkov iniciatívy LEADER.

Výzva pod číslom VP6-2.1.-94-1-17 Vértés-Gerecse Spločnost' Uzemnej Vývoji – Prírodné, stavebné a kultúrne hodnoty „Vércse Kincse“.

